

természetesen nem is adhat teljességet, hiszen a kevesebb szakérdeklődéssel rendelkezők számára akarja közelhozni Szent Pál tanítását. Úgy vehetjük kezünkbe Szent Pál levelének szövegét, hogy egyazon kötetben meglegjünk – lapozgatások nélkül – a részletes magyarázatot. Példámutatóan elégíti ki az átlagolvasó igényét. Egyszerre kapja a legfontosabb nyelvi, történeti ismereteket, és a bibliai szöveg átélmelkedését kísérő szempontokat.

A szerző bátran szembenéz a mai szentírás-olvasó nehézségeivel. Csak egy példa erre: az 1,18–32 versekhez fűzött magyarázataiban Szent Pálnak a bálványimádással kapcsolatos kijelentéseiről megállapítja: „A mai szellemi áramlatok két pontban ütköznek Pál álláspontjával. Egyrészt a mai vallástörténet és vallásfilozófia megtanított bennünket arra, hogy a pogány vallásokban több értéket lássunk, ne csak esztelen bálványimádást, másrészt a filozófiai istenérvek pusztán racionális meggyőző erejét gyakran megkérdőjelezzük.” Azután igyekszik feloldani ezt az ütközést.

A Római levél ökumenikus jelentősége közismert. Luther és Kálvin kiváltságos figyelmet szenteltek e levélnek és alapvető teológiai álláspontjaikat e levél magyarázatából merítették. Eppen ezért az ökumenikus teológia és bibliakutatás ma is kiemelt fontosságúnak tekinti. Ebből a szempontból érdemes idézni, amit Farkasfalvy a 4,1–8 versekhez fűz a legizeszthai görög ige (felróni, beszámítani) értelmezéséről. Luther „pusztán betudott igazságról” beszélt, ami bűnösségünket nem törli el, csak befedi. Ezzel szemben idézi a debreceni református jubileumi kommentárban: „Isten nem csupán igazaknak minősít, igazaknak tekint, igazakként állít maga elé bennünket, hanem a bűntől megszabadult, valóságosan igaz emberi életet teremt meg bennünk”. Az „egyedül üdvözítő hit” körüli protestáns-katolikus ellentét kérdésében pedig így igazít el: „Ha egyszer a megigazulást nemcsak betudott-nak, hanem teremtő módon megvalósított-nak tartjuk, akkor a hitből fakadó megújult életből nem hiányozhat a szeretet és a jócselekedet. Vagyis: a sola fides nem redukálható pusztán értelmi aktusra, vagy a vétkek megbocsátásába vetett meggyőződésre.”

Az előbbi idézetekkel már azt is bemutattam, hogy a szerző a Római levél magyarázatához terjedelmes irodalmat használ, a legfontosabb katolikus és protestáns műveket fel is sorolja.

Farkasfalvy Dénes könyve kiegyensúlyozottan modern, tehát megfelel a hazai igényeknek. A tíz esztendeje megindult hazai biblikus kiadványok is jelzik a közismert tény: mint világszerte, nálunk is közérdeklődés tárgyává vált a Biblia. Ennek az érdeklődésnek korszerű kielégítéséhez – mely egyik fontos jele kulturális fejlődésünknek – egyaránt fontos szerepük van hazai és külföldi magyar szakembereinknek.

ROSDY PÁL

Egy bábjáték-gyűjtemény margójára

Gyermekekkel bábjátékot játszani divatos, lépten-nyomon tanácsolják ezt a pedagógusoknak és a szülőknek. Általában lelkesen belevág az ember, majd hamarosan beletörik a bicskájá. A gyakorlatban kiderül ugyanis, hogy a bábozás sokirányú ügyesség, fáradhatatlan kitartást kívánó, igen-igen munka- és időigényes foglalatosság. Nehéz dolog összehozni egy gyermekközönség számára is élvezetes, akárcsak 5–10 perces kis produkciót. Az előadásokból legtöbbször se látni, se hallani nem lehet sokat, megérteni, élményre szert tenni meg egyáltalán semmit. Az összműködés hiányosságai miatt zavaros a mozgás, a gyerekek beszéde a paraván mögül igencsak elmosódó csi-csergésként hat; csak a kellékek alkalmazásának ügyetlenségei okozhatnak a nézőtérben olykor-olykor derűs perceket. Ritkán sikerül megtervezni a cselekményeknek azt a raffinált egyszerűségét, hogy térben, mozgásban áttekinthető, könnyen kivitelezhető legyen, ám mégis váratlant, érdekeset nyújtson. Se szeri, se száma a félresikerült előadásoknak. A jó gyermekbábjáték ritka, mint a fehér holló.

A bábjátékot, amatőr és gyermeki kivitelezésben, igazából csak maguk a szereplők élvezik. Ők is csak akkor, ha nem nyomorítja meg az előadást sok és bonyolult technikai tennivaló, s nem szegi kedvüket rengeteg memorizálás. Ezt a tanulást levonva, legtöbbször annál a bábozási formánál köt ki, aminek nem előadás létrehozása a célja, hanem maga a „happening”. Kérdés azonban még több adódik, ha hittanóráinkon szeretnénk a bábozást alkalmazni.

Nagy várakozással veszi tehát kézbe bizonyára sok hitoktató a közelmúltban a Szent István Társulatnál megjelent, bábjátékokat tartalmazó könyvecskét (Horgász Mária: „Játsszunk együtt!” Hitoktatási segédkönyv, 1983). Magam is érdeklődve olvastam végig a kötet „bibliai történet” és „legenda” megjelöléssel ellátott jeleneteit, – ám kérdéseim és kétségeim elolvasásuk után megszorozódtak.

Vizsgáljuk meg először is azt, mit akarunk valójában elérni a 6–12 évesek hittanóráin? A bábozás ugyanis mint módszer ennél a korosztálynál jöhet leginkább szóba. Induljunk el egy tévedés szemügyre vételéből, amit jobbra jámbor nagyszülők szoktak elkövetni. A fiatal gyermek könnyedén átveszi környezete szokásait és értékítéleteit, vallásos jelrendszerét is, így hálás alanya annak, hogy tanulékonyan elismételje, amiket szeretettől s a velük egyvívású felnőttektől hall: ebből vonódik le aztán a konzekvencia, hogy a kisgyermek mily fogékony a vallás tanításai iránt. Könnyű sikere ez a hittan tanításnak, mert kétséges, hogy mi van e mögött a jelrendszer és verbalitás mögött mint tartalom, megértés és szükséglet. Ilyenkor valójában maga a *gyermekség* a szép, ami elbűvöl bennünket: erre, mint karácsonyfára a díszeket, aggatjuk rá a számunkra fontos és kedves vallási jeleket, és azt hisszük, valóságot, életet hoztunk létre. Amint a vallásos környezet domináns hatása gyengül a gyermek életében, szétfoszlanak a nevelési ábrándok. „Elvallástalanodó” gyermekeink felett kétségbeesni azonban megint csak oktalanság lenne. Azt kell, hogy belássuk: az ember vallási érzelmei nem azonosak a konvencionális jelrendszerekkel; nevelésünknek mélyebb rétegeket kell célba vennie a gyermeki lélekben.

Az ember vallási magatartása, ha végsőkéig leegyszerűsítjük, bizalmat jelent a világ, az élet értelmességében, jó mivoltában. Bizalmat abban, hogy személyes életünk fontos, s a mélybe húzó erők dacára megélhetjük azt magasabb értékek vonzásában. A modern pedagógia nagy felfedezése, hogy az emberi mentalitás törzs-irányulásai igen korai gyermekkorban alapozódnak meg. Az életbe vetett ösbizalom, ami minden vitalitás s egyben a vallásos érzés alapja is, a családban tapasztalt szeretetből sarjad ki, ami első jelzéseit már a magzati életben eljuttatja az emberi lényhez. Rájöttünk tehát, hogy a pedagógia nem a semmiből-varázsolás tudománya, hanem csak avval az életanyaggal foglalkozhat, amit a gyermek előéletéből, tapasztalataiból magában hordoz. A családból, majd az egyre táguló környezetből merített tapasztalatok keresztény szellemű értelmezése, jó hangsúlyainak felerősítése, élethelyzetekhez alkalmazható mozgósítása: ez a 6–12 éves gyerekek hittanfoglalkozásainak tulajdonképpeni célja.

Az adott vallási közeg – esetünkben a katolikus közösség – természetesen jellegzetes értelmezési rendszerben foglalkozik az életanyag feldolgozásával. Mi az életbe vetett bizalom alapját Istennek, Atyának nevezzük; a magasabb erkölcsi síkon megélt emberéletet Jézus Krisztusba, Isten emberré lett Fiába kapcsolódva véljük kivitelezhetőnek. Mindaz az erkölcsi norma, ami meghatározza viszonyunkat életünk eseményeihez, a jézusi tanításon keresztül válik szemléletes és vonzóvá előttünk, s ezt így is adjuk tovább. Foglalkozunk hittanóráinkon a keresztény szimbolikával és terminológiával, de sohasem úgy, mint egy olyan díszítő motívumrendszerrel, ami alól hiányzik a szűr.

A bábozásnak mint beleélő-elidegenítő sarkításnak, szerepjátéknak, fontos helye lehet hittanóráinkon: élethelyzetek, konfliktus-lehetőségek felvetése s alkotó bekapcsolódással való alakítása, e játékok feladata. Báb-pszichodramák lehetnek az ilyen foglalkozások. A vezető veti föl az alapszituációt, esetleg ő az egyik szereplő, aki megoldandó helyzeteket teremt, mederben tartja, vagy megfelelően arrébb gördíti a játékot. Nyilvánvaló e spontán bábozás erkölcsi-indulati nevelő szerepe. A témák lehetnek teljesen profánok, ez néha egyenesen hasznos is az oly könnyen burjánzó verbális sablonok el-

lenében. Nem a vallásos máz fontos itt, hanem az értelmezések, értéktételek, döntések keresztény szellemű megjelenése. Nem a jógyerekségek mutogatása, nem az ellenszenv-rokonszenv kiélés csordaösztönének bábjátékoknál oly szívesen alkalmazott módszere. Ennél differenciáltabb érzelmek felszínre hozása és rendezése a cél. Nagy lélektani érzékenység, némi konkrét pszichológiai műveltség és a gyermekekre figyelni tudás képessége szükséges a játékok vezetéséhez.

A jó bábjátékok persze akkor is életjátékok, ha meseközegben történnek. Az élet lényegében misztérium, s ezt közelítik a művészi felől a mesék is. Az élet misztériumvoltának megéreztetése a vallási nevelésnek is feladata. Kérdés, hogy segíthet-e nekünk a bábjáték? Igen, – de egyértelműen csakis akkor, ha valóban tiszta forrásból meríthetnek gyermekeink. Ám hol vannak ezek a művészileg tiszta biblikus mesejátékok, illetve misztériumjátékok? Megalkotásuk nem jóakarattal pedagógiai buzgólkodáson múlik, hanem eredeti tehetségen.

Egyelőre kétséges számomra, hogy ha lennének ilyenek, épp a bábszínpad volna-e a legalkalmasabb megelébenítésükre? A cselekményesség felületibb megjelenítésének kedvező bábjáték inkább a moralizálás, a tanulságlevonás irányába nyit, holott a misztériumjáték tulajdonképpen célja nem a tanulság, hanem a Titokra való rácsodálkoztatás. Ezekben a játékokban általában megjelenik a *szent* is: ugyanakkor gondoljuk meg, hogy a bábjáték inkább a *groteszk* megjelenítésére hasznos műfaj. Még a „szép” báb is valójában mindig groteszk, mert leegyszerűsít és merevít. Ezért tartom

kétes hatásúnak a Jézus-figura bábszínpadon való szerepeltetését. Ha még csak megjelenik, átvonul a színen, áldó vagy gyógyító gesztust tesz, elképzeltető – de nehezíti hatásosságát a szájába adott szöveg. Nem megoldás az sem, ha méltatlan mondatocskáink helyett az evangéliumok szavait idézzük: ezek, a színpad terében, esetleg egyéb szövegek közé keveredve hontalanok, nem adják át jelentésüket. Nagyon könnyen épp az ellenkezője történhet meg annak, amit a bábozást jóakarattal alkalmazó pedagógusok elérni szándékoznak: a gyermekek nem jutnak közelebb a krisztusi igazsághoz, ám gyarapszik az értelmetlen szajkózás és a vulgarizáló félreértelmezés. Ez a veszély különösen nagy, ha a jézusi példabeszédeket dramatizáljuk. Legtöbbjéhez köznapi igazságérzettel nem lehet közel kerülni, míg a bábélemlések légköre főként a köznapi igazságérzet felkeltésére alkalmas. A példabeszédek sűrű és mély igazsága a párbeszéd közegében felderíthetetlen marad.

A szöveg kérdése elválaszthatatlanul kapcsolódik a stílus problémájához. Előbb említettem, hogy csak valóban művészi szabad adnunk gyermekeinknek, ám nem feltétlenül csak a magas művészet individuális alkotásait. Népi szövegekből, gyermekmondókákból, igen vegyes anyagból is lehet stílusos egységet alkotni, s itt megint csak az eredeti tehetség az, ami döntő. Olyan jellegű tehetség, amit színházi rendezőktől, együttesek művészeti vezetőitől várunk el művészi érzékenység, biztos, kiművelt stílusérzék terén, amely feltétele a dramatikusan elképzeltetések sajátos alkotói megvalósításának.

S. GYURKOVICS MÁRIA

ZENE

„phonograph cylinders”

Mai napig kissé értetlenül állok a tény előtt, hogy a századelőn készített alapvető jelentőségű népzenei felvételeket nem, vagy alig tették – a széles érdeklődő rétegek számára hozzáférhető módon – közzé a különböző

népzenei hanglemezkiadványok, rádió- és televízióműsorok összeállítói, tankönyvírók és zenei szerkesztők. Legszerényebb számítások szerint is sok évtizedes késleltetésről van szó. (Igazi nagy kivételt ez alól talán csak a *Pátria* hanglemezsorozat jelentett.) *Ehelyett* a legkülönbözőbb helyeken és mó-